

Nevyčerpaná „pouhá“ třetina dotací z fondů EU je v Česku malý zázrak

Daniel Glas, výkonný ředitel společnosti Allowance s.r.o.

Systém čerpání peněz z fondů Evropské unie byl v Česku nastaven neúměrně složitě. V podmínkách čerpání mají problém se vyznat nejen podnikatelé, ale mnohdy i samotné poradenské firmy. Českou realitou je ale navíc i skutečnost, že jsou zpochybňovány už schválené dotace a řada klientů tak stále marně čeká na finanční prostředky, které jim byly přiděleny, říká v rozhovoru Daniel Glas, výkonný ředitel společnosti Allowance s. r. o.

Název společnosti Allowance je většině veřejnosti neznámý. Čím se vlastně zabývá a jaké má souvislosti s fondy EU?

Společnost Allowance se od doby svého vzniku v roce 1999 zabývá konzultační a poradenskou činností, určenou pro klienty jak z veřejnoprávní, tak komerční sféry. Hlavní cílovou skupinou jsou pak města a obce. Od roku 2004, kdy začalo v České republice první programovací období, je firemní kmenovou službou pomoc při získávání dotací ze strukturálních fondů EU a národních dotačních programů. Mezi základní činnosti patří konzultace v rámci přípravné fáze projektu, dále zpracování finančních analýz, podnikatelských záměrů a zhotovení vlastní žádosti o dotaci. Poté nastupuje komplexní zajištění výběrových řízení a dozor nad realizací projektu. Zejména v dotačním poradenství patříme k nejkvalitnějšímu a nejzavedenějšímu subjektům na českém trhu a to především v oblasti životního prostředí, kterou se dlouhodobě zabýváme.

O jakou oblast je ze strany klientů největší zájem?

Zjednodušeně řečeno se v současné době věnujeme třem hlavním oblastem. Největší objem práce zabírá zpracování žádostí o dotace ze strukturálních fondů. To představuje asi dvě třetiny naší činnosti. Příprava projektu a následně zpracování samotné žádosti trvá minimálně jeden rok, což si mnoho lidí vůbec neuvědomuje. Záleží samozřejmě na velikosti a složitosti projektu, ale zejména přípravná fáze je velmi dlouhá. Mimo zmíněné žádosti o dotace jde pak o obecné projektové řízení, které obnáší projektovou přípravu, zpracování různých analýz, studií proveditelnosti, volbu vhodného finančního nástroje a nezbytná je také příprava povinných podkladů a dokumentů pro realizaci projektu, včetně řízení samotné realizace.

A konečně třetí oblastí činnosti naší firmy je zajištění celého procesu přípravy a organizace veřejných zakázek. To tvoří asi dvacet procent naší práce.

Kolik projektů jste již zpracovali za dobu svého působení na trhu?

Když vezmu čistě dotační projekty, tak těch jsme za šest let zpracovali více než

300. Investiční náklady těchto projektů činí 42,5 miliardy korun, hodnota získaných dotací dosáhla 25 miliard korun. Jsou to opravdu nezanedbatelné částky. V případě veřejných zakázek se jedná o další stovky projektů.

To je opravdu závratná částka. Můžete prozradit, jací nejvýznamnější klienti se na těchto projektech podíleli?

Pokud bych jmenoval pět nejvýznamnějších klientů, patří mezi ně státní podnik Paličkovský kombinát Ústí, Dopravní podnik hlavního města Prahy, státní podnik DIAMO, město Kladno a město Starý Plzeňec. Všechno jsou to klienti, se kterými kontinuálně spolupracujeme již řadu let. V případě dopravního podniku v Praze se například jedná o projekt dostavby metra – trasy A ze stanice Dejvická. Poměrně významná byla také rámcová smlouva s Magistrátem hlavního města Prahy, která trvala čtyři roky.

A co sféra projektového řízení? Jaké tam dosahujete výsledky?

U projektového řízení je to složité kvantifikovat, protože minimálně dvě třetiny těchto klientů současně spadají i do dotačního programu – tedy do první oblasti našeho podnikání. Jsou to klienti, kteří mají zájem o celý proces tak říkajíc na klíč. Uzavřou s námi komplexní smlouvu od předprojektové přípravy přes zpracování žádosti, výběrové řízení až po řízení projektu v rámci realizace – tedy projektové řízení. Ale máme řadu klientů, kteří si nás objednají jenom na veřejnou zakázku nebo právě jen na projektové řízení.

V případě čerpání dotací z fondů EU široká veřejnost asi nejvíce vnímá tu skutečnost, že Česko v této oblasti pokulhává a žadatelé nejsou schopni plně daného potenciálu využít. Kde spatřujete hlavní problém v nedočerpávání přidělených evropských peněz?

V rámci dobíhajícího programového období pro čerpání peněz z fondů EU jsme od Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva životního prostředí neustále slyšeli, že hlavním problémem slabého čerpání evropských peněz je špatná připravenost projektů. Že klienti jsou špatně připraveni a tudíž absorpční kapacita – tedy připravenost kvalitními projekty – je v Česku velmi nízká. Pravda je ale úplně jinde a s nástupem nového programovacího období na léta 2014 až 2020 se problémy budou zase opakovat. Ještě ani na začátku letošního září nemají zájemci o dotace k dispozici programové ani prováděcí dokumenty k operačním programům. Ministerstva sice znovu nabádají klienty, aby si připravovali projekty, ovšem to je problém, protože stále chybějí základní „noty“.

Klienti stále nevědí, jaké budou způsobilé výdaje – na co bude možné čerpat peníze, neznají podmínky a způsob přidělení dotací, neznají ani prováděcí podmínky. Co se tedy stane – obce nebudou připraveny, opět se všechno bude řešit na poslední chvíli, znovu budou v projektech chyby a opět si ministerstva budou stěžovat na špatnou kvalitu projektů. Čerpání peněz z evropských fondů zase nebude takové, jaké by mohlo být. A kde je hlavní a původní příčina? Jednoznačně na straně ministerstev, která zveřejňují podmínky programů se zpožděním, v nedostatečném rozsahu a v nedostatečné kvalitě.

Obáváte se proto přetrvávání komplikací spojených s čerpáním peněz z fondů EU?

Základní informace – podmínky spojené s čerpáním peněz – jsou stále neznámé. Proto ani není možné začít pracovat na přípravě projektů. Výsledek toho bude stejný jako v uplynulém sedmiletém období. Vyhlášení výzev pro podávání žádosti o poskytnutí podpory bude zase naprosto netransparentní, chaotické a zmatené. Už nyní by měl být znám harmonogram výzev na příští rok, ale my dosud nemáme ani potřebnou dokumentaci, o které jsem hovořil.

Budou mít tedy obce vůbec nějaký čas na konkrétní výzvy reagovat?

Asi nejlepší odpovědí na tuto otázku je jeden konkrétní případ z loňska. Tím je 53. výzva programu Životní prostředí na vodohospodářské projekty, kterou vloni v říjnu vyhlásilo Ministerstvo životního prostředí. A nejzajímavější skutečností jsou data spo-

jená s touto výzvou. Byla vyhlášena ve čtvrtek večer 10. října a následně v pondělí večer 14. října byla již uzavřena. A teď si ministerstvo představuje, že tam jako klient podáte stomilionové projekty, které za dva dny připravíte. Obce, pokud mají zájem o podporu, roky připravují projekty a pak mají jen dva pracovní dny na to, aby žádost odevzdaly. Troufám si říci, že v Bruselu vůbec nikdo netuší, jakým způsobem se v Česku pracuje. Výzva, která má sloužit k uspokojení miliardových projektů, trvá dva pracovní dny. Samotného by mě zajímalo, kolik bylo ve skutečnosti obcí, jež projekty dlouhou dobu připravovaly, ale dvoudenní lhůta jim prostě utekla.

To zní přímo neuvěřitelně jako příběh z sci-fi literatury. Je mnoho takových případů?

Nejen, že je to neuvěřitelné, ale bohužel je to realita mnoha výzev na čerpání peněz z fondů EU. Je třeba si uvědomit, že příprava projektu trvá od jednoho do pěti let. Kupříkladu projekt na vybudování kanalizace s rozpočtem okolo sto milionu korun trvá oněch pět let. Musíte nechat nakreslit projektovou dokumentaci, navíc zpracovatele musíte vysoutěžit, protože jde již o velkou zakázku. Jen samotná soutěž trvá zhruba tři čtvrtě roku. Až ho vyberete, tak příprava kompletní dokumentace zabere dva roky. Další rok pak vyřizujete nejrůznější povolovací procesy, například Plán rozvoje vodovodů a kanalizací, což zabere dalších tři čtvrtě roku. Celkově zhruba pět let, což není vůbec výjimkou. A pak to nejlepší – výzva trvá jen dva pracovní dny a vy ji nechytíte, nebo vám projekt vyřadí pro formální chyby. Pět let práce je rázem v koši.

Jak velký podíl z evropských peněz stále není v rámci posledního období vyčerpán?

Přibližně se jedná asi o třetinu objemu fondů, což představuje desítky miliard korun.

Je nějaká šance, že začne svítat na lepší časy, čímž by se čerpání evropských peněz v Česku zlepšilo?

Pro následující programovací období 2014 až 2020 rozhodně ne. Naopak to bude možná ještě horší. Už nyní mají ministerstva zpoždění. Zase se budou výzvy vyhlášovat ze dne na den a zase se bude vina svalovat na obce, že nebyly připraveny a tudíž že se nemohly peníze vyplatit. A nikdo už nebude vědět, že problémy začaly o dva roky dříve – to znamená nyní, kdy měly být jasně dané podmínky ze strany ministerstev a měly být nastaveny příslušné procesy. Už je totiž nejvyšší čas, aby obce začaly připravovat konkrétní projekty, zatím ale stále nemohou.

A není problém v nastavení samotného systému pro čerpání evropských peněz?

Podmínky pro čerpání dotací jsou skutečně nastavené extrémně složitě. U těch nejmenších, chcete-li nejjednodušších projektů, by starosta běžné obce měl být schopen nechat zpracovat projekt tak, aby byl metodicky správně. V momentě, kdy jsou podmínky nastaveny tak složitě, že je nutné si najmout deset nejrůznějších firem, tak už

je to problém. Není vůbec výjimkou, že i poradenské, resp. odborné firmy se ne úplně správně orientují v nastavených pravidlech.

Chybný je i celý systém vyhledávání výzev pro podávání žádostí, v případě Operačního programu Životní prostředí se harmonogram výzev ani v jednom roce nedodržel. Když jsem hovořil o tom, že příprava projektu trvá dva až pět roků, tak aby čerpání peněz z evropských fondů fungovalo dobře, musejí mít starostové obcí s dostatečným předstihem základní informace. To znamená dva roky dopředu vědět, jak čerpání peněz bude vypadat, v jakých termínech, za jakých podmínek a kolik peněz bude možné čerpat.

Jenom za těchto okolností budou mít obce dostatek času se na dotační programy připravit – připravit metodicky a technologicky kvalitně zpracované projekty, které budou mít velkou šanci, že budou schváleny. A o tom si obce stále mohou nechat jenom zdát. Nejenom že tyto informace získávají pozdě, ale podmínky pro čerpání se v průběhu dalších let dokonce mění.

To, že je nevyčerpaná „jen“ třetina fondů, je pak možné považovat za malý zázrak. Je to tak?

To není malý, ale velký zázrak. Ono se stačí jen podívat na historii v samotném ministerstvu. Například na Ministerstvu životního prostředí se za posledních pět let vystřídalo osm ministrů. Jen v roce 2010 to byli čtyři ministři. Za takovčyto okolností nemůže očekávat nějakou koncepční a kontinuální práci ani největší optimista. Podle toho to také v dotačních programech bohužel vypadá.

Když se pomine problematický stav s dotacemi ve fázi přípravy a schvalování projektů, probíhá alespoň uvolňování již přidělených peněz bez komplikací?

Aby toho nebylo málo, tak právě v této oblasti přicházejí ty největší problémy. Nazval bych to přímo katastrofálním stavem. Řada obcí, které marně čekají na již schválené dotace EU např. od ministerstva životního prostředí, stále nemají odpověď na otázku, kdy a zda získají finanční prostředky, které jim byly oficiálně přiděleny. Nastupuje totiž možná největší martirium s názvem „veřejná zakázka“. Dochází k situaci, kdy přestože po celou dobu přípravy a realizace zadávacího řízení byly všechny kroky konzultovány se Státním fondem životního prostředí a z jeho strany byly i schvalovány, MŽP následně zpětně oznámilo veřejnou zakázku za netransparentní. Skutečným paradoxem pak je, že námitky byly vzneseny po uplynutí mnohdy i několika roků po dokončení zadávacího řízení. Důsledkem tohoto procesu nyní je masové udělování korekcí (odebrání částí dotace) k již schváleným a přiděleným dotacím.

Soutěže na dodavatele jsou vůbec specifickou oblastí. Především MŽP si vymezuje nikde nepsané právo upravovat zadávací dokumentace žadatelů dle osobní úvahy jednotlivých projektových manažerů. Například v současné době je v Zákoně o veřejných zakázkách zakotvená možnost

vybrat dodavatele formou elektronické aukce, tedy za nejnižší cenu. Tento způsob výběru je považován momentálně za nejtransparentnější, i když v případě stavebních zakázek – ve vztahu ke kvalitě – to poněkud postrádá logiku. V případě MŽP, resp. SFŽP to v praxi vypadá například takto: jeden projektový manažer ze SFŽP vám sdělí, že výrazně nedoporučuje použít tento instrument, neboť může být považován za netransparentní, zatímco jiný vám zadávací dokumentaci bez mrknutí oka schválí. Jak má potom žadatel účelně a hospodárně vynakládat mnohdy milionové finanční prostředky na přípravu projektů, když naprosto netuší, jak se zachová konkrétní úředník?

Co to znamená pro samotné obce?

Obrovské komplikace, protože řada projektů je již několik let zrealizována, zkolaudována a předána k užívání obyvatelům obcí. Pokud po tak dlouhé době dostává obec informaci, že má vrátit část dotace z důvodu údajné netransparentnosti veřejné soutěže, je to pro ni neřešitelný problém. Stejně komplikovaná situace vzniká u projektů, které se teprve realizují a ministerstvo pozastaví financování. Je nutné si uvědomit, že obce se tímto mohou dostat do vážných finančních problémů, protože pak samozřejmě nejsou schopny platit svým dodavatelům, což může znamenat i konec celého projektu.

Jak celé martyrium může vlastně dopadnout?

Nebýt ve hře několik miliard (slíbených i již prostavených), byla by to typická česká anekdota k odpolední kávě. Bohužel se stáváme svědky obvyklého českého úkazu, kdy neřešením problému dochází k jeho výraznému prohlubování. Co na tom, že Brusel to na počátku jistě myslel dobře a chtěl českým obcím poslat tolik potřebné finance? V české kotlině se postupuje podle jiného pravidla, totiž že každý dobrý skutek musí být po zásluze potrestán. A proto radnice obcí, které vynaložily nemalé úsilí na to, aby svým občanům zlepšily životní úroveň, budou nyní po zásluze potrestány. Osobně jsem velmi zvědav, jak celá kauza dopadne.

A jste optimista co do výsledku celého problému?

Především je třeba vidět reálnou situaci. Postižené obce samozřejmě musely reagovat, spojily se do funkčního uskupení a zahájily podávání námitek proti postupu SFŽP a MŽP. V námitkách se mimo jiné objevují i zmínky o tom, že postup MŽP zcela jistě v konečném účtování vytvoří škodu, kterou bude muset někdo zaplatit. Očekávaným výsledkem bylo, že úředníci se nenadálého odporu zalekli a přešli do fáze „mrtvý brouk“. Na výzvu obcí k dalšímu společnému jednání nereagují, na dopisy odpovídají vyhýbavě, opakováním několika formulací stále dokola, tedy, že k pochybení došlo a korekce bude. O dalším postupu a časových relacích se ale nepraví ani slovo. Nic na tom nemění skutečnost, že mnohé projekty jsou z hlediska realizace doslova v kritickém stavu a dokonce jsou možná odkázány k zániku. ■